

УДК 336.322:1

Місце та аналіз місцевих податків і зборів з урахуванням особливостей змін законодавчо-нормативної бази

Михайленко О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
Національного університету харчових технологій

Козаченко В.О.

студент
Національного університету харчових технологій

У статті досліджено сутність місцевих податків і зборів, їх значення для місцевих бюджетів як дохідної частини та місце в бюджетній системі України, висвітлено основні особливості змін законодавчо-нормативної бази. Здійснено огляд класифікації місцевих податків та зборів, інформаційного забезпечення їхнього аналізу. Запропоновано систему аналітичних показників та методологію аналізу місцевих податків і зборів на підприємстві.

Ключові слова: місцеві податки та збори, місцеве оподаткування, місцевий бюджет, податок на майно, єдиний податок, плата за землю, транспортний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Михайленко О.В., Козаченко В.А. МЕСТО И АНАЛИЗ МЕСТНЫХ НАЛОГОВ И СБОРОВ С УЧЕТОМ ОСОБЕННОСТЕЙ ИЗМЕНЕНИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЙ БАЗЫ

В статье исследованы сущность местных налогов и сборов, их значение для местных бюджетов как доходной части и место в бюджетной системе Украины, освещены основные особенности изменений нормативно-правовой базы. Осуществлен обзор классификации местных налогов и сборов, информационного обеспечения их анализа. Предложены система аналитических показателей и методология анализа местных налогов и сборов на предприятии.

Ключевые слова: местные налоги и сборы, местное налогообложение, местный бюджет, налог на имущество, единый налог, плата за землю, транспортный налог, сбор за места для парковки транспортных средств, туристический сбор.

Mikhailenko O.V., Kozachenko V.A. PLACE AND ANALYSIS OF LOCAL TAXES AND FEES TAKING INTO ACCOUNT THE PARTICULARITIES OF THE LEGAL AND REGULATORY FRAMEWORK

In this article the essence of local taxes and fees, their importance to local budgets as the revenue side and a place in the budget system of Ukraine highlighted the main features of changes in the legal and regulatory framework. Done overview of the classification of local taxes and fees, information support of their analysis. It was suggested that the system of analytical indicators and methodology for the analysis of local taxes and fees in the enterprise.

Keywords: local taxes and fees, local taxes, local budget, property tax, single tax, land tax, vehicle tax, fees for parking of vehicles, tourist tax.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Як і кожна держава, що стоїть на шляху розвитку, Україна намагається постійно вдосконалювати податкову систему, щоб та відповідала сучасним ринковим умовам та потребам правового суспільства. Такий рух необхідний для формування в Україні ефективного місцевого самоврядування, спрямованого на розвиток демократичного суспільства та для кращого управління системою державних і місцевих фінансів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень, принципів, методів та прийомів, що забезпечують належний стан

аналізу місцевих податків і зборів та характеристика основних змін законодавчо-нормативної бази.

Об'єктом дослідження виступають процеси організації аналізу місцевих податків і зборів та зміни нормативно-законодавчої бази.

Актуальність обраної теми спричинена важливістю аналізу місцевих податків і зборів як джерела інформації про стан розрахунків по них; аналізуючи рівень і динаміку їх сплати, можна знаходити шляхи вдосконалення наповнення дохідної частини бюджету регіону або країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами місця та аналізу місцевих податків та зборів займалися такі вчені, як: Л.П. Сідельникова, Т.В. Чижова, Я.В. Якуша, В.І. Гарванко, Л.І. Простебі, С.Е. Острович, О.С. Василенко, М.О. Думчиков, Н.В. Проць, Т.В. Федченко, Д.І. Баранова. Вчені досліджували вплив місцевих податків і зборів на благоустрій адміністративно-територіальних одиниць, можливі варіанти вдосконалення наповнення дохідної частини місцевих бюджетів, а також значення аналізу для оптимізації податкових витрат підприємства.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, що стосуються вивчення місця та аналізу місцевих податків і зборів, дана тема потребує подальшого дослідження. Особливо це стосується ролі місцевих податків і зборів для створення ефективної, справедливої та оптимальної податкової системи, яка б суттєво наповнювала місцеві бюджети та сприяла розвитку регіону, не здійснюючи негативний вплив на діяльність та платоспроможність підприємств України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є характеристика основних податкових змін і визначення ролі місцевих податків та зборів в економічному житті країни, викладення теоретичних основ аналізу місцевих податків і зборів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова децентралізація має велике значення, адже вона є однією з умов незалежності та ефективності місцевих органів і підконтрольних їм територій, сприяє розвитку всіх аспектів життя населення, враховуючи особливості географічно-територіального, природно-кліматичного, економіко-правового, соціально-політичного характеру територій [1, с.1–2].

Кожна адміністративно-територіальна одиниця має законодавчо закріплене право на економічну самостійність, тому повинна мати власний бюджет, яким самостійно могла б розпоряджатися без зовнішнього втручання. Це необхідність фінансових джерел для організації управління соціальним і економічним життям регіону. Дані джерела формуються на основі певних податків і платежів, що надходять до відповідного бюджету певної території.

Таким чином, місцеві бюджети – це основа фінансового стану місцевого самоврядування, яке займається фінансуванням закладів освіти, культури, охорони здоров'я

населення, засобів масової інформації, соціальним захистом населення.

Податки і збори є однаково важливими для всіх суб'єктів господарювання, зокрема для підприємств харчової промисловості, оскільки дають змогу фінансування безпосередньо тієї адміністративно-територіальної одиниці, де знаходиться підприємство. Отже, місцеві податки та збори є визначальними для економіки та населення України.

У межах чинної вітчизняної податкової системи закріплено основні поняття:

податок як обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку;

збір (плата, внесок) як обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій [2, ст. 6].

Кількість місцевих податків і зборів у різних країнах відрізняється. Наприклад, у Великій Британії всього один місцевий податок – із нерухомого майна, натомість у Бельгії – понад 100 податків і зборів. Трішки менші показники у Німеччині – 45, Франції – 50, Італії – близько 70 [3, с. 37–42].

Податкова система України являє собою сукупність загальнодержавних і місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом України порядку.

Одним із кроків інтеграції в Європейський Союз є підписання Європейської хартії місцевого самоврядування, згідно з якою органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень [4].

Згідно зі ст. 8 Податкового кодексу України, до місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених цим Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад [2, ст. 8].

Склад місцевих податків і зборів представлено на рис. 1.

Зарахування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України.

До основних суттєвих змін нормативно-законодавчої бази 2017 р. відносно 2016 р. податків на майно належать:

– розширення переліку об'єктів, які не є об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки [5];

– зниження максимальної межі ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, що може встановлюватися за рішенням сільської, селищної, міської рад або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, із 3% до 1,5% мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 кв. м бази оподаткування [5];

– пільги зі сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, розширили також на нежитлові приміщення [5];

– зміна об'єкта оподаткування транспортним податком, а саме, середньоринкової вартості легкових автомобілів, які стають об'єктом оподаткування. Із 2017 р. такими об'єктами є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати (у 2016 р. даний вартісний показник становив 750 розмірів мінімальної заробітної плати), встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року;

– розширено список суб'єктів господарської діяльності які мають пільги, а саме звільняються від сплати земельного податку.

Збір за місця для паркування транспортних засобів зазнав змін у вигляді зниження максимального рівня ставки даного збору з 0,15% мінімальної заробітної плати до 0,075% мінімальної заробітної плати за 1 кв. м площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності.

Змінено прив'язку ставки єдиного податку для платників першої групи до розміру мінімальної заробітної плати на прив'язку до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Аналіз місцевих податків та зборів має велике значення як для господарюючого суб'єкта, так і для держави у цілому. Місцеві податки та збори є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів, що впливає на економічний розвиток певного регіону, можливості державних структур.

Згідно з даними Державного казначейства України, місцеві бюджети і збори є другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів, частка яких у 2016 р. сягнула 24,8% у загальній структурі доходів місцевих бюджетів, а обсяг – 42,3 млрд. грн. Для порівняння, їхня частка у 2015 р. становила 22,4% у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів, обсяг – 27,0 млрд. грн. Даний приріст у 2016 р. спричинений віднесенням податку на майно, зокрема плати за землю, до складу місцевих податків і зборів.

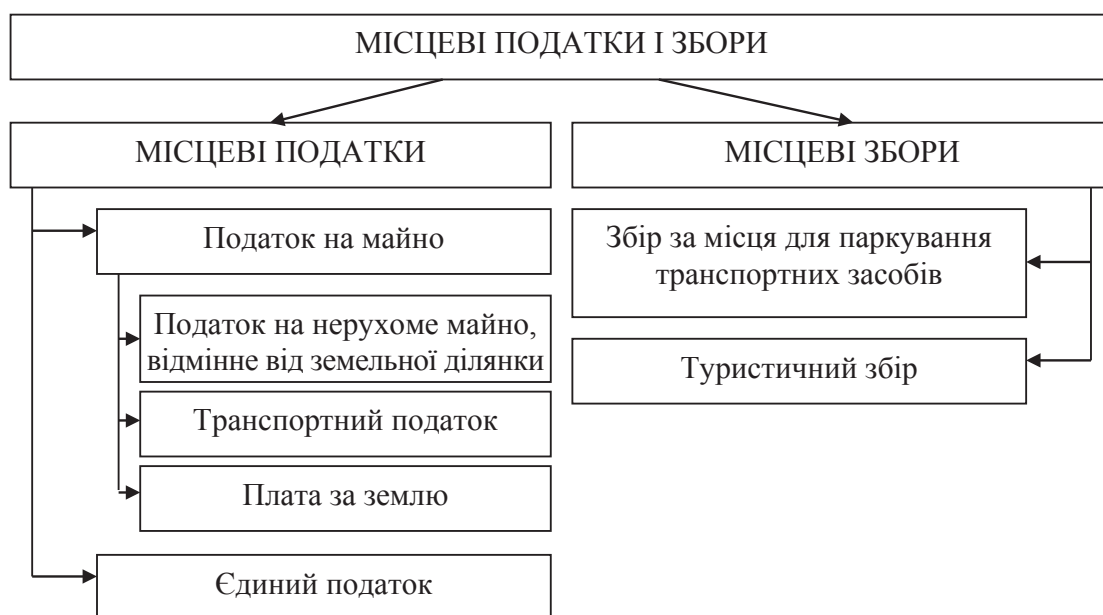

Рис. 1. Склад місцевих податків і зборів за ПК України [2, ст. ст. 8, 10]

Плата за землю є основним за обсягом джерелом місцевих податків, їх частка в доходах місцевих бюджетів становить 13,7%, що на 1,4% більше, ніж у 2015 р. Причиною збільшення обсягів частково є введення нових коефіцієнтів для проведення оцінки земель.

Другим за обсягом джерелом місцевих податків є єдиний податок, який зріс на 56,0% відповідно до надходжень 2015 р. та становив 17,2 млрд. грн. у 2016 році. Даний ріст спричинений збільшенням кількості платників податку, зокрема за рахунок віднесення частини сільськогосподарських виробників до даної категорії [6, с. 64–69].

Для збільшення ролі місцевих податків і зборів необхідно зосередити увагу на низці проблем, які є в системі місцевого бюджетування. Наприклад, до них належать перевищення адміністративних витрат порівняно з надходженнями в таких бюджетах, обмеження можливостей місцевої влади стосовно встановлення і сплати місцевих податків і зборів, складність процесу оподаткування [7].

Аналізуючи динаміку та структуру місцевих податків і зборів, підприємство має змогу прогнозувати майбутні витрати і коригувати управлінські рішення, застосовувати ефективніше методи податкової оптимізації, оцінювати рівень податкового навантаження.

Аналіз місцевих податків і зборів доцільно проводити за такими напрямками:

- аналіз податкового навантаження місцевими податками і зборами;
- вивчення структури податків і зборів, що відшкодовуються за рахунок операційних витрат підприємства;
- розрахунок питомої ваги місцевих податків і зборів в загальній сумі податків підприємства.

Аналіз податкового навантаження проводиться на основі коефіцієнтів податкового навантаження місцевими податками і зборами за:

- доходом підприємства, який визначається за формулою:

$$K_{\text{под.нав.дох.}} = \frac{\Sigma \text{Місцеві податки і збори}}{\Sigma \text{Загальний дохід}}, \quad (1)$$

де $K_{\text{под.нав.дох.}}$ – коефіцієнт податкового навантаження місцевими податками і зборами за доходом підприємства; Σ Місцеві податки і збори – загальна сума місцевих податків і зборів, тис. грн. (дані податкових декларацій); Σ Загальний дохід – загальна сума зароблених доходів, тис. грн. (Форма №2 «Звіт про фінансові результати»).

- доходом від реалізації, який розраховується так:

$$K_{\text{под.нав.дох.реаліз.}} = \frac{\Sigma \text{Місцеві податки і збори}}{\Sigma \text{Чистий дохід від реалізації}}, \quad (2)$$

де $K_{\text{под.нав.дох.реаліз.}}$ – коефіцієнт податкового навантаження місцевими податками і зборами за доходом від реалізації; Σ Місцеві податки і збори – загальна сума місцевих податків і зборів, тис. грн. (дані податкових декларацій); Σ Чистий дохід від реалізації – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн. (Форма №2 «Звіт про фінансові результати»).

- операційними витратами, формула розрахунку якої:

$$K_{\text{под.нав.операц.витр.}} = \frac{\Sigma \text{Місцеві податки і збори}}{\Sigma \text{Операційні витрати}}, \quad (3)$$

де $K_{\text{под.нав.дох.реаліз.}}$ – коефіцієнт податкового навантаження місцевими податками і зборами за операційними витратами; Σ Місцеві податки і збори – загальна сума місцевих податків і зборів, тис. грн. (дані податкових декларацій); Σ Операційні витрати – загальна сума операційних витрат, тис. грн. (Форма №2 «Звіт про фінансові результати»).

- прибутком до оподаткування, який визначається як:

$$K_{\text{под.нав.приб.}} = \frac{\Sigma \text{Місцеві податки і збори}}{\Sigma \text{Прибуток від звичайної діяльності}}, \quad (4)$$

де $K_{\text{под.нав.приб.}}$ – коефіцієнт податкового навантаження місцевими податками і зборами за прибутком до оподаткування; Σ Місцеві податки і збори – загальна сума місцевих податків і зборів, тис. грн. (дані податкових декларацій); Σ Прибуток від звичайної діяльності – прибуток від звичайної діяльності, тис. грн. (Форма №2 «Звіт про фінансові результати»).

Наступним напрямком аналізу є вивчення структури податків і зборів, що відшкодовуються за рахунок операційних витрат підприємства, а саме плата за нерухоме майно, туристичний збір та єдиний соціальний внесок.

Для проведення аналізу структури податків і зборів, що відшкодовуються за рахунок операційних витрат підприємства, необхідно дізнатися питому вагу кожного податку та збору, порівняти їх із даними попереднього звітного періоду, оцінити структурні зміни, які відбулися, та їх вплив на витрати підприємства.

Джерелами інформації для даного аналізу слугуватимуть:

- для податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, – декларація з податку на нерухоме майно, гр. 7, ряд. 6;

– для туристичного збору – декларація з туристичного збору, гр. 5 ряд. 2–3;

– для єдиного соціального внеску – Форма № 2 «Звіт про фінансові результати», гр. 3–4, ряд. 2510.

Фінальним етапом аналізу місцевих податків і зборів є розрахунок їх питомої ваги в загальній сумі податків підприємства. Для цього дізнаються загальну суму податків, а потім визначають питому вагу кожного податку та збору. На підставі даних розрахунків визначають, які податки та збори створюють найбільше податкове навантаження, для розроблення оптимізаційних заходів. Здійснюючи порівняльний аналіз відносно попереднього періоду, можна оцінити дієвість прийнятих управлінських рішень у питаннях податкової оптимізації, а також які структурні зміни відбулися в складі загальних податків та зборів, причини цих змін, та прогнозувати можливі наслідки.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, раціонально організоване місцеве бюджетування сприятиме розвитку благоустрою регіону та підвищенню якості життя

населення, тому вивчення місця місцевих податків та зборів відіграє важливу роль у розробленні справедливої й ефективної податкової системи в країні відповідно до засад демократичного устрою.

Аналіз місцевих податків і зборів є важливим джерелом інформації про стан розрахунків із державою, тому важливо розуміти методику та особливості даної теми, а також знати всі податкові зміни та особливості. Своєчасна і достовірна інформація з обліку місцевих податків і зборів є необхідною для аналізу результатів функціонування підприємства, що унеможливить виникнення помилок у майбутньому, дасть змогу підприємству оптимізувати податкове навантаження та зробити свій внесок у розвиток регіону, оскільки сплачені податки є одним з основних джерел фінансування місцевих бюджетів.

Отже, місцеві податки та збори вагомо впливають на діяльність підприємства та економічне життя регіону, тому постановка правильного аналізу та знання усіх особливостей та змін у сфері законодавства має велике значення для обох сторін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарванко В.І., Ковальов Г.І. Удосконалення механізму формування місцевих бюджетів, як фінансової основи регіону / В.І. Гарванко, Г.І. Ковальов. – 2012. – С. 1–2.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI станом на 15.04.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Букина И. Современные тенденции налогового администрирования в зарубежных странах / И. Букина // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 7. – С. 37–42.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнародний документ від 15.10.1985 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
5. Закон України Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році від 20.12.2016 № 1791-VIII, станом на 15.04.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1791-19/page>.
6. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик [та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2017. – С. 64–69.
7. Тараненко В. Оцінка фіскальної ефективності місцевого самоврядування у Дніпропетровській області / В. Тараненко, Н. Шевченко // Ефективна економіка. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2361>.
8. Сайт Фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/>.